

IZAZOVI I PRIJETNJE NARKOTERORIZMA

Davor Perković *, Robert Mikac **

UDK: 343.57:323.28

323.28:343.57

351.761.3:323.28

323.28:351.761

Pregledni rad

Primljeno: 22.III.2012.

Prihvaćeno: 23.XII.2012.

Sažetak

Narkoterorizam je postao glavni međunarodni problem u posljednjih nekoliko desetljeća jer kao simbioza distribucije droge i politički motiviranog nasilja potkopava nacionalnu sigurnost, javno zdravlje i osobne slobode. Navedeni povezuje izazove koji ni na razini fenomenologije nemaju opće globalno prihvatljivo tumačenje, a dosadašnje akcije i strategije suprotstavljanja ovoj opasnosti ne daju zadovoljavajuće odgovore. Cilj je članka fenomenološki približiti pojam i izazove narkoterorizma, predstaviti njegova obilježja, analizirati glavne pristupe suprotstavljanja navedenom te predložiti poboljšanja postojećih mehanizama odgovora. Bit će korištene tri teze. *Prva*, trgovina drogom najveće je svjetsko ilegalno tržište, dok je terorizam generalno označen dominantnom sigurnosnom prijetnjom modernog doba. *Druga*, veza između krijumčara i trgovaca drogom i terorističkih skupina predstavlja potencijalnu polivalentnu prijetnju veću nego ikad prije, jer se novac stečen trgovinom drogom ulaže u organizaciju i financiranje terorističkih skupina. *Treća*, postojeće strategije, mjere i akcije suzbijanja trgovine drogom i terorizma nedovoljno su uspješne, te ako ne dođe do globalnog zaokreta u režimima odgovora, narkoterorizam će u skoroj budućnosti prouzročiti puno veće posljedice od zbroja pojedinačnih štetnih učinaka krijumčarenja drogom i terorizma.

Ključne riječi: narkoterorizam, terorizam, zloupotreba droga, krijumčarenje i trgovina drogom, mehanizmi odgovora

* mr. sc. Davor Perković (dperko21@hotmail.com) zaposlen je u Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Stavovi izneseni u radu izraz su osobnog mišljenja autora i ne predstavljaju stavove institucije u kojoj radi.

** dr. sc. Robert Mikac (robert.mikac@yahoo.com) zaposlen je u Državnoj upravi za zaštitu i spašavanje Republike Hrvatske. Stavovi izneseni u radu izraz su osobnog mišljenja autora i ne predstavljaju stavove institucije u kojoj radi.

FENOMENOLOŠKO ODREĐENJE NARKOTERORIZMA

Terorizam je teško definirati jer su često polazna stajališta uključenih u raspravu vrlo različita. O tome najbolje svjedoči mnogo puta citirana misao poznatog profesora međunarodnog prava Mahmouda Cherifa Bassiounija kako *ono što je nekome terorizam, drugom je borba za slobodu*. Ovakav stav RAND-ov stručnjak za pitanja terorizma Brian Michael Jenkins smatra klišejem te neistinitim – jer terorist prema jednom čovjeku je terorist prema svim ljudima (Jenkins, 1980.: 2). Za Jenkinsa je terorizam “nasilje ili prijetnja nasiljem poduzeto kako bi se stvorila atmosfera straha i alarmiranosti – tj. teroriziralo – te kao posljedicu uzrokovalo određene društvene ili političke promjene.... Obilježje terorizma su djela namijenjena stvaranju psiholoških učinaka koja nadilaze neposredna fizička razaranja” (Jenkins, 1985.: 2-4). Alex Schmid u knjizi *Political Terrorism: A Research Guide* analizirao je 109 postojećih definicija terorizma i zaključio – kao i mnogi prije i poslije njega – kako je nemoguće definirati terorizam te da je provedivo jedino označavanje najznačajnijih karakteristika koje ga odvajaju od drugih tipova kaznenih djela (Schmid, 1984.). Primarno ga odvaja njegova politička pozadina te je, kako smatra Bruce Hoffman, prije svega politički koncept (Hoffman, 2006.). Frank Ferudi također smatra da je terorizam nemoguće definirati jer, osim što je objektivni analitički pojam, istovremeno i multipolaran i izrazito kompleksan fenomen te predstavlja i moralni sud o ponašanju gdje uobičajeno i najčešće moralne sudove donose oni koji imaju određenu vrstu autoriteta za to (Ferudi, 2009.).

Terorizam su *mainstream* autori i agencije proglasili jednim od ključnih prijetnji 21. stoljeća. No, približno jednaku opasnost predstavlja i neznanje o tome što se nalazi u srži fenomena, što ga uzrokuje i koga predstavlja. Stoga je uvijek potrebno biti na oprezu prema mistifikaciji, devijantnim, pogrešnim i/ili netočnim tumačenjima jer su “pojedine vlade sklone etiketirati terorizmom sva nasilna djela počinjena od njihovih političkih oponenta” (Jenkins, 1980.: 1). Istog su mišljenja i autori knjige *International Encyclopedia of Political Science* koji smatraju da se definicija terorizma rutinski upotrebljava izvan njezinih analitičkih okvira u opisu bilo kojeg akta subjekata koje su državna elita i određeni krugovi etiketirali teroristima. Što i koga se etiketira terorizmom odnosno teroristom oblikovano je političkim kontekstom, a sve radi delegitimizacije oponenta i njihovih akcija te zbog opravdanja posebnih mjera protiv njih. Zato je pojam više političko-normativan alat nego koristan analitički koncept (Badie, Berg-Schlosser i Morlino, ur., 2011.: 2591). Prema Mirku Bilandžiću, “upravo su ti različiti, političkim interesima motivirani pogledi na terorizam jedan od izvora moći terorizma” (Bilandžić, 2010.: 80). Sličan fenomenološki paradoks izaziva i pitanje droga jer “ne postoji općeprihvaćena definicija pojma droga, niti je sam pojam jedinstven” (Klarić, 2007.: 11). Ovih nekoliko uvodnih razmišljanja govori o kompleksnosti fenomena terorizma i droga te sveukupnoj složenosti ove rasprave o narkoterorizmu.

Očito je kako suvremeni svijet ubrzano stvara nove riječi pokušavajući približiti više različitih sadržaja u jednu cjelinu. Tako kod tipizacije terorizma postoje izrazi poput: bioterorizam, cyberterorizam, narkoterorizam gdje prefiks načelno determinira

podvrstu terorizma. Uvriježeno se smatra da čim se u korijenu određene riječi nalazi pojam terorizam automatski navedena imenična složenica ulazi u podvrstu terorizma, budući da je terorizam uporišna riječ u kombinaciji. Navedeno eksplicitno vrijedi za prva dva navedena primjera jer prefiksi *bio* i *cyber* bez terorizma nemaju samostalnu negativnu konotaciju, dok, kako će kasnije biti prikazano, to nije bezuvjetno slučaj i s narkoterorizmom. Logički postavljajući stvari, sam spoj droge i terorizma poznat je vrlo dugo, čak od asasina iz 11. stoljeća (gdje prevladava konzumacija a ne trgovina zbog zarade), potom preko tamnih stranica povijesti određenog broja država te sve do današnjeg dana, gdje se u suvremenim međunarodnim odnosima rasprava uglavnom vodi o izvandržavnim elementima koji koriste zaradu od ilegalne trgovine drogom za financiranje protudržavnih akcija.¹ Navedeni izazovi uzrokovali su toliku reakciju da je SAD na globalnoj razini objavio rat kako terorizmu tako i zloupotrebi droga.

Sam termin narkoterorizam novijeg je datuma. Počeo se koristiti nakon što ga je upotrijebio predsjednik Perua Fernando Belaúnde Terry 1983. godine, kad je njime opisao teroristički tip napada narkokartela na policijske snage njegove zemlje koje su djelovale na suzbijanju narkotika (Hartelius, 2008.: 1). Nakon toga, termin je ušao u žargon političara, novinara, istraživača, pravnika, vojnika, agencija za provedbu zakona te je postao vrlo rastezljiv i prilagodljiv. Generalno, s pomoću navedenog se opisuje povezanost stečene zarade od ilegalnog trgovanja drogom i izvaninstitucionalnog nasilja te je negativnog predznaka. U njegovoj primjeni postoje mnogi različiti pristupi kao i pogledi što predstavlja. Pojedini autori i agencije stavljaju težište opisa na narkoskupine organiziranog kriminala (kriminalne organizacije koje se bave krijumčarenjem droge), mafiju ili druge kriminalne organizacije koje se koriste terorističkim metodama kako bi štitile operacije krijumčarenja droge zbog izvora prihoda. Tako Ministarstvo obrane SAD-a narkoterorizam opisuje kao "terorizam koji se provodi u svrhu promicanja ciljeva trgovaca drogom" (Hartelius, 2008.: 1). Kanadska obavještajna služba opisuje ga kao "pokušaje krijumčara drogom da utječu na državne politike sustavnom prijetnjom ili korištenjem nasilja" (Björnehed, 2004.: 306). Pojedini autori težište stavljaju na subjekte, različite od narkoskupina, koji su ostvarili utjecaj, ponegdje i dominaciju, nad pojedinim aktivnostima u distribuciji droge i tako se financiraju. Daniel Boyce smatra kako je narkoterorizam "uključenost terorističkih i pobunjeničkih skupina u krijumčarenje drogom." Rachel Ehrenfeld je unutar navedenog termina ugurala i određene vlade i terorističke skupine koje krijumčare drogu u ostvarivanju svojih ciljeva (Hartelius, 2008.: 1). Ili poput Cindy C. Combs i Martina Slanna koji u knjizi *Encyclopedia of Terrorism* naglasak stavljaju na "savez između proizvođača droge i pobunjeničkih skupina koje provode teroristička

¹ Kritički osvrt na umiješanost država u bilo koji segment narkoterorizma (ili općenito terorizma) je izvan okvira ove analize i rasprave. Za navedeno detaljnije vidi više u: Brian Michael Jenkins (1980.) "The study of terrorism: Definitional problems", Christopher C. Harmon (2010.) "Narcotics & Terrorism: Links between drug trafficking and violence are plentiful and intricate", Daveed Gartenstein-Ross i Kyle Dabruzzi (2007.) "The convergence of crime and terror: law enforcement opportunities and perils", Bruce Hoffman (2006.) *Inside Terrorism*.

djela" (Combs i Slann, 2007.:191). Dva najsveobuhvatnija opisa daju Uprava za suzbijanje droga Ministarstva pravosuđa SAD-a (*Drug Enforcement Administration – DEA*) i Jonas Hartelius. DEA navodi kako narkoterorizam "karakterizira sudjelovanje skupina ili pojedinaca povezanih u oporezivanje, pružanje sigurnosti, ili na drugi način pomaganje ili poticanje krijumčarenja droge u nastojanju daljnjeg bavljenja ili financiranja terorističkih aktivnosti" (Björnehed, 2004.: 306). Dok Hartelius smatra da je narkoterorizam "dio ilegalnog kompleksa droga, nasilja i moći, gdje se ilegalna trgovina drogom i ilegalna demonstracija moći spajaju na takav način da ugrožavaju demokraciju i vladavinu prava." I više je politički konstruiran koncept nego pravna ili kriminalistička definicija (Hartelius, 2008.: 2-3). Schmid je prikupio ukupno 12 opisa narkoterorizma koji su sadržajno i smisleno vrlo različiti (Schmid, 2005.). Razlog tolikoj različitosti u opisu Hoffman vidi u tome što "definicije reflektiraju prioritete i pojedinačne interese" samih agencija i autora (Hoffman, 2006.: 31).

Ono što predstavlja problem istraživanja, ali i izazov, velika je fluidnost i uvjetovana širina termina narkoterorizam. Prikazano je kako se pod navedeni fenomen ubrajaju: na razini nositelja aktivnosti, od samih proizvođača droga, potom skupina organiziranog kriminala, preko pobunjenika i terorističkih organizacija sve do državnih subjekata koji se svi služe drogom kao sredstvom za ostvarivanje prihoda; na razini aktivnosti, spominje se od proizvodnje, trgovine i krijumčarenja drogom, preko upotrebe ili prijetnje nasiljem, sve do terorističkih akata kojima se pokušava utjecati na državne politike; na razini posljedica, naglasak je na ugrožavanju demokracije, nacionalne sigurnosti, vladavine prava, javnog zdravlja i osobnih sloboda; dok je pozadina fenomena od ekonomskog značaja kao primarnog interesa proizvođača i skupina organiziranog kriminala do političkog cilja za koji su zainteresirani pobunjenički pokreti i terorističke organizacije. Premda su svi navedeni pokušaji opisa vrlo interesantni jer daju uvid u strukturu i kompleksnost fenomena, dio njih potrebno je isključiti iz rasprave jer ne ostvaruju fundament težišta terorizma a to je politička pozadina, odnosno politički cilj. Koliko je navedeno teško razlučiti, pokazuju sljedeći primjeri.

Promatrajući današnje "ratove" meksičkih narkokartela protiv državnih vlasti – gdje prvi uspijevaju u pojedinim područjima potpuno istisnuti predstavnike izvršne vlasti te posljedično stvoriti prostor bezakonja i tako izravno ugroziti državni suverenitet kontrole i upravljanja svakim dijelom teritorija – mnogi će navedeno bespogovorno proglasiti narkoterorizmom. Iako je posljedica teror, velika razina nasilja i onemogućavanje legitimnoj vlasti da provodi zakon, do navedenog nije došlo zbog težnje uspostave političke vlasti i upravljanja nad određenim područjem nego zbog nastojanja stvaranja uvjeta nesputane provedbe narkoposlova. Još kompleksniji primjeri dolaze iz Južne Amerike (Peru, Kolumbija) gdje su pojedini narkobosovi – uz enormne zarade od droge i korištenje tzv. terorističkih metoda – uložili velika financijska sredstva u lokalnu infrastrukturu te ušli u politički proces i postali zastupnici u predstavničkoj vlasti. Navedenim su izravno ugrozili politički poredak, kredibilitet i opstojnost cjelokupne legitimno izabrane vlasti. Znači može se zaključiti kako su imali određeni politički cilj. No oni se nisu politički angažirali da bi osvojili vlast i upravljali zemljom ili njenim dijelovima nego da bi participirali u vlasti kako bi izbjegli

potencijalno izručenje SAD-u i stvorili bazu u lokalnom stanovništvu naspram svojih protivnika. Najzamršeniji splet raznovrsnih tumačenja narkoterorizma danas se može prikazati stanjem suvremenog Afganistana, gdje mnogi izravno upiru prstom u pojedine visoko rangirane predstavnike izvršne vlasti (više-manje svima poznate etničko-vojne vođe, tzv. gospodare rata) da su do položaja došli mješavinom terora i nasilja, političkom trgovinom a sve je djelomično financirano sredstvima ostvarenim trgovinom drogom. Ovi primjeri ne predstavljaju narkoterorizam u njegovoj srži već druge oblike teških kaznenih djela.

Iz opreza je važno svaki slučaj proučavati zasebno te imati u vidu kako se čitav spektar raznovrsnih subjekata u svojim akcijama povremeno služi tzv. terorističkim metodama, no usprkos tome, nisu svi od njih teroristi, kao što ni svako političko nasilje ne predstavlja terorizam. Crtu razdvajanja političkih od kriminalnih motiva ili u ponekim slučajevima čak i osobnih motiva pojedinaca vrlo je teško odrediti. Navedeno treba s još većom pozornošću uzeti u obzir kad se raspravlja o povezanosti pobunjeničkih pokreta s financijskim benefitom trgovanja drogom. Naime, prečesto smo svjedoci kako se pobunjeničke pokrete lakonski poistovjećuje s teroristima (npr. Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia u Kolumbiji i talibane u Afganistanu – netko ih klasificira teroristima, netko gerilom ili pobunjenicima). Doduše, ponekad se gotovo sva obilježja terorizma mogu pripisati i pobunjeničkim pokretima. U čemu je onda razlika? Razlika je prije svega u kredibilitetu, potom u postojanosti te snazi i moći iz kojih proizlazi prihvaćanje (koristan je primjer Palestinske oslobodilačke organizacije koja je prošla put od "terorističke organizacije" do svojevrsnog partnera u političkom procesu). Dok na operativnoj razini, u načelu, pobunjenici imaju za glavni cilj zauzimanje i uspostavu kontrole nad određenim teritorijem, teroristi možda imaju teritorijalnih ambicija ali jednostavno nemaju kapaciteta navedeno realizirati. Pobunjenici su fokusirani na korištenje fizičkog nasilja u kontekstu asimetričnog ratovanja kako bi protivnike vojno pobijedili ili prisilili na predaju, dok su teroristi usmjereni na psihičke efekte nasilnog čina. Važno je obratiti pozornost kako se neke organizacije mogu transferirati iz jednog tipa u drugi ili pak biti hibridne prirode, poput Tamilskih tigrova ili Hezbolaha (Badie, Berg-Schlosser i Morlino, ur., 2011.). Dodatna bitna razlika je i u tome što pobunjenici za razliku od terorista uglavnom pokušavaju osigurati određene javne servise u sredinama koje kontroliraju (npr. školstvo, sudstvo, uvođenje javnog reda, određenu razinu zaštite stanovništva) i na taj način širiti politički kredibilitet, ljudsku bazu i suradnju sa stanovništvom. Dok teroristi, prema Jenkinsu, rijetko kad kreiraju moćne političke pokrete jer nisu sposobni stvoriti široke nacionalne platforme, te ne svrgavaju vlade izravno. No bez obzira na to pronašli su načine da postignu strateški rezultat (Jenkins, 2006.: 127). Na kraju i jedne i druge određuje stupanj prihvaćanja glavnih aktera međunarodne zajednice.

Zbog svega navedenog, uvijek treba imati na umu kako "analiza terorističkih organizacija zahtijeva razlikovanje između oružanih grupa koje koriste terorističku taktiku" (Jenkins, 2006.: 122). Jer za raspravu o narkoterorizmu potreban je spoj dvaju sastojaka – novac od droga i teroristi. Ali, isto tako treba biti svjestan kako sve češće dolazi do simbioze kako aktivnosti skupina organiziranog kriminala, po-

bunjeničkih pokreta i terorističkih organizacija, tako i njihovih struktura. Kao što i u jednoj osobi ili skupini može biti utjelovljeno više likova i ciljeva. Jedan entitet može činiti i prekršajna i lakša kaznena djela kao i teža kaznena djela s obilježjima terorizma, kao što i svako djelo terorista nije bezuvjetno teroristički čin. To uvelike otežava promatranje i analizu. Kao pomoć može nam poslužiti rasprava o motivima poduzetih akcija. Za shvaćanje razlike između motiva raznih oružanih skupina – koje su stekle respektabilnu snagu i moć u određenom kontekstu prostora i vremena – i njihove potrebe da istisnu legitimne predstavnike vlasti s pojedinog područja, služi nam objašnjenje koje je ponudila Tamara Makarenko. Objašnjenje koje se s velikom točnošću može primijeniti na spomenute primjere. Makarenko navedeno promatra kroz prizmu razine prijetnje koje takve skupine predstavljaju državi. Smatra kako pretežno ekonomski motivirane organizacije predstavljaju prijetnju državama na način da primarno nastoje ovladavati dijelom državnih institucija, poput pravosuđa i agencija za provedbu zakona [dodali bismo i lokalne samouprave]. Politički motivirane organizacije ne žele samo kontrolirati dijelove zemlje i institucija, one žele uvesti reforme na razini države i društva u skladu s vlastitim ideološkim obrascem.² Pritom svi mogu koristiti drogu kao izvor prihoda ali zbog toga nisu narkoteroristi.

Sve do sada navedeno služilo je kao prikaz značajnih analitičkih izazova rasprave o narkoterizmu. Svaka ovakva rasprava susreće se s višestrukošću samog fenomena te posljedično mnogim različitim pogledima što i koga narkoterizam predstavlja te kako mu se suprotstaviti. Kao što je uvodno bilo navedeno o pitanju opće rasprave o terorizmu, kako ne postoji globalno prihvaćena definicija već se fenomen može istraživati i objašnjavati tek s pomoću njegovih najznačajnijih karakteristika, isto vrijedi i za pojam narkoterizma. U svakoj raspravi vrlo je mnogo graničnih slučajeva i mogućnosti, no diskurs ovog članka u izravnoj je vezi između prihoda ostvarenih putem krijumčarenja i trgovine drogom i financiranja osvjedočenih terorističkih skupina, dok je sve ostalo izvan fokusa specifičnog istraživačkog zadatka. Stoga, ona objašnjenja narkoterizma koja ne ispunjavaju ovaj spomenuti uvjet izravne veze nisu uzeta u razmatranje. Iz svega navedenog, došli smo do spoznaje kako središnji operativni okvir za analizu narkoterizma predstavlja neposredan utjecaj terorističkih elemenata na distribuciju droge u svrhu financiranja vlastite organizacije i akcija.

GEOGRAFSKE ODREDNICE I OBILJEŽJA NARKOTERORIZMA

Upotreba opojnih droga ima vrlo bogatu i staru povijest te je dugo bila ograničena na izvorna ili regionalna područja (sintetičke droge u upotrebu su ušle kasnije). Razvojem globalnih transportnih sustava i komunikacije vrlo brzo se korištenje ali i zloupotreba počela širiti izvan područja uzgoja. Krijumčarenje droge je transnacionalan fenomen koji prijeti kako državama, tako i stanovništvu diljem svijeta. Krijumčarenje droge

² Tamara Makarenko, "South Central Asia: The Organised Crime Angle", navedeno u: Emma Bjørnehed (2004.) *Narco-Terrorism: The Merger of the War on Drugs and the War on Terror*, str. 312.

nerazdvojno je povezano s organiziranim kriminalom te predstavlja izravnu prijetnju i slabim i jakim državama jer ima mogućnost potkopavanja vlasti i legitimnosti vlada. Krijumčarenje droge narušava osobnu sigurnost građana jer je povezano s kriminalom, bolestima, terorizmom, korupcijom itd. Ujedinjeni narodi, Europska unija i mnoge druge institucije proglasile su krijumčarenje drogom izrazito opasnom novom prijetnjom nacionalnoj sigurnosti zemalja i građanima. Prema izvješćima UN-ova ureda za droge i kriminal (*United Nations Office on Drugs and Crime* – UNODC) na trgovini drogom godišnje se okrene više od 1,1 milijardi američkih dolara dok se vrijednost droge na ulici procjenjuje i na nekoliko milijardi. Neke procjene čak govore da je posao s drogom vrijedan oko 400 milijardi godišnje (Rischard, 2005.: 146) i da čini jednu od najvećih stavki međunarodne trgovine.³

Glavna izvorišta proizvodnje droge su u Afganistanu i Mianmaru (heroin) te u Kolumbiji, Boliviji i Peruu (kokain). Te su zemlje i glavne početne točke krijumčarskih ruta na putu droge od jugozapadne i jugoistočne Azije prema Europi i SAD, te iz Južne Amerike prema glavnim tržištima, zapadnoj Europi i SAD-u. Treba napomenuti da najnoviji trendovi pokazuju značajan porast konzumiranja droge u zemljama proizvođačima kao i onim zemljama koje se nalaze uz glavne rute krijumčarenja. Procjenjuje se da godišnja svjetska proizvodnja droge iznosi više od 2.000 tona (samo heroin i kokain), a da bi uz računanje kanabisa i sintetičkih droga taj broj dosegnoo oko 45.000 tona (samo je kanabisa u 2005. godini proizvedeno 42.000 tona).⁴ Novac dobiven od prodaje droge ulaže se u legalne financijske i gospodarske tokove, a dijelom se financiraju različite političke opcije ali i terorističke i druge kriminalne skupine. Problem krijumčarenja droge je globalan zbog povezanosti svijeta, a pogotovo kriminalnih skupina, koje nerijetko imaju podršku političkih elita.

“Nema robe na svijetu koja postiže tako veliku razliku u cijeni od lokacije gdje se ilegalno proizvodi, do lokacije ilegalne prodaje, kao što to postiže droga” (Klarić, 2007.: 6). To je glavni razlog zašto je tržište droga najunosnije ilegalno tržište na svijetu (Felbab-Brown, 2010.:3). Od novca zarađenog trgovinom droge, procijenio je izvršni direktor UNODC-a Antonio Maria Costa, godišnje približno 2,3 milijarde USD završava u rukama organizacija poput Al-Kaide (Björnehed, 2004.: 310).⁵ A koliko

³ Za prikaz različitih procjena, što predstavlja i dio problema, navodimo sljedeću analizu koja se razlikuje od navedenih procjena u tekstu. UNODC je razvio svoju metodologiju procjene uvećanja cijene droge kako se navedena transportira od mjesta proizvodnje prema mjestu prodaje. Tako je tijekom 2003. godine droga koja je na razini proizvođača vrijedila 13 milijardi USD, u veleprodaji vrijedila 94 milijarde USD a u maloprodaji 322 milijarde USD (Hartelius, 2008.: 4). No sama analiza procjena vrijednosti droge na narkotrižistu ne predstavlja fokus razmatranja i analize ovog članka.

⁴ Dodatan razlog za zabrinutost je ekološko onečišćenje i trovanje tla velikim količinama toksičnih supstancija koje se koriste kako u uzgoju tako i u procesima prerade sirovina u poluproizvod ili konačan proizvod a po završetku navedenog nekontrolirano se odbacuju u tlo. Primjerice ilegalan uzgoj koke, u proteklih 20 godina, doveo je do uništenja milijuna hektara kišnih šuma u andskim predjelima.

⁵ Za popis drugih terorističkih skupina povezanih s krijumčarenjem i trgovinom droga vidi više u: Jonas Hartelius (2008.) “Narcoterrorism”, Vanda Felbab-Brown (2010.) *Shooting up: Counterinsurgency and the War on Drugs*, Emma Björnehed (2004.) “Narco-Terrorism:

snažno pojedinci vjeruju u postojanje navedene veze govori ova izjava predsjednika Kolumbije Álvара Uribe Véleza (predsjednik od 2002. do 2010.): "Da u Kolumbiji ne postoji droga, ne bi postojali ni teroristi" (Felbab-Brown, 2010.: 4).

UNODC u *World Drug Report 2011* donosi procjenu kako godišnje globalno oko 200 milijuna ljudi konzumira droge dok približno 200 tisuća od njih zbog toga umire (UNODC, 2011.: 8).⁶ Krijumčarskih ruta od zemalja u kojima se proizvodi droga do najunosnijih tržišta, pored tradicionalnih (Balkanska i Ruska ruta za zapadnu Europu te Meksička za Sjevernu Ameriku), sve više ima i na području sjeverne Afrike za krijumčarenje u Europu. Baš za područje sjeverne Afrike, Europol upozorava kako postoji poprilična vjerojatnost da teroristička skupina Al-Shabaab ima financijske koristi od droge kat (*Catha edulis*), dok terorističke ćelije povezane s Al-Kaidom islamskog Magreba (*Al Qaeda in the Islamic Maghreb* – AQIM) čak i kontroliraju transport kokaina (Europol, 2011.: 13-19). UN isto tako izražava zabrinutost zbog sve veće povezanosti između krijumčarenja droga i financiranja terorizma u Africi (Gallahue, 2011.: 178). Baš na ova i ovakva čvorišta gdje se spajaju putevi krijumčarenja droge i djelovanja terorističkih skupina treba obratiti posebnu pozornost.

Sljedeći značajan čimbenik rasprave o narkoterorizmu i njegovim obilježjima predstavlja analiza suradnje narkoskupina i terorista. Prvi su ti koji imaju razvijenu infrastrukturu i znanje kako sirovinu s opijumskih polja rafinirati te dopremiti potrošačima, dok drugi sve više ulaze u spomenuto područje privučeni velikim novcem koji se ondje vrti. Lucia Ovidia Vreja prenosi procjenu rumunjske obavještajne službe kako je "sigurno da organizirani kriminalitet i posebno krijumčarenje droga, predstavlja najvažniji izvor financiranja terorističkih skupina, osiguravajući im 30 do 40 posto njihovih prihoda".⁷ Dalje se poziva na već spomenutog Antonija Mariju Costu, koji

The Merger of the War on Drugs and the War on Terror", Christopher C. Harmon (2010.) "Narcotics & Terrorism: Links between drug trafficking and violence are plentiful and intricate".

⁶ Zanimljivo je da pored droga, koje definitivno jesu ogromna pošast, mnoge druge i smrtonosnije opasnosti ne dobivaju ni približno toliku pozornost. "Dvjestotinjak milijuna ljudi u svijetu ilegalno uživa drogu, ili svaka dvadeseta osoba između 15 i 64 godine", po procjeni medicinskog časopisa *The Lancet*. U toj se australskoj studiji ocjenjuje da je u 2009. u svijetu bilo između 149 i 271 milijuna ilegalnih korisnika droge. U studiji se navodi da između 125 i 203 milijuna ljudi puši marihuanu, između 14 i 56 milijuna uzima amfetamine, između 14 i 21 milijun kokain, a između 12 i 21 milijun opijate (heroin i morfij). Autori studije ističu da marihuana ne uzrokuje velik broj smrtnih slučajeva (nema predoziranja ni prijenosa infekcija putem krvi), premda može uzrokovati smrt nesretnim slučajem. Najnoviji podaci Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) govore da je u 2004. zbog ilegalnog uzimanja droga umrlo 250.000 ljudi, zbog uživanja alkohola 2,25 milijuna a zbog pušenja 5,1 milijun. Ecstasy, LSD i zlouporaba lijekova i anaboličkih steroida nisu obuhvaćeni tom studijom" (***(2011) "200 milijuna ilegalnih korisnika droge u svijetu").

⁷ Rohan Gunaratna kao glavne izvore financiranja terorista navodi sljedeće: domaći (pojedinačne ili skupne dobrovoljne priloge ili prisilne iznude); dijaspora i migranti (dobrovoljni prilogi ili prisilne iznude); etnička i vjerska potpora (donacije i prilogi od osoba koje pripadaju istom etničkom ili vjerskom okruženju); sponzorstvo od država (potpora, zaštita i poticanje); javne i privatne donacije i financiranje (potpora terorističkim akcijama od strane društvenih i vjerskih organizacija); organizirani kriminalitet (prijevara, ilegalna proizvodnja

neosporno duboko vjeruje u postojanje ove veze, te naglašava da "zarada ostvarena organiziranim kriminalom pruža terorističkim skupinama stabilan priljev financiranja, te kako naponi u eliminaciji krijumčarenja droga i smanjivanje zloupotrebe droga predstavljaju kritične strategije u globalnoj borbi protiv terorizma." Ali i kako je sve teže "jasno razlikovati terorističke skupine i skupine organiziranog kriminala, jer se njihove taktike preklapaju", te smo svjedoci "stvaranja novog hibrida 'organizirano kriminalnih/terorističkih skupina' što zahtijeva presijecanje veze između kriminala, droga i terorizma" (Ovidia Vreja, 2005.: 92-98).

I mnogi drugi konzultirani autori (Hartelius, 2008.; Satiantip, 2011.; Harmon, 2010.; Sloan i Cockayne, 2011.) vjeruju u postojanje čvrste veze između skupina organiziranog kriminala i terorističkih organizacija u poslovanju s drogom. Veza ide od razine stvaranja partnerstva (Hartelius, 2008.: 7), što rezultira najznačajnijim izvorom prihoda terorističkih skupina (Satiantip, 2011.:1), do spoznaje kako veza nije univerzalna jer pojedini teroristi ne žele sudjelovati u ovom biznisu dok drugi ostvaruju značajne prihode. Zbog ove veze određena društva su uništena a mnoga razorena (Harmon, 2010.: 21). No ova veza uvjetovana je time tko i što za navedene autore predstavlja terorističke skupine. Veza, suradnja ali i preklapanje interesa narkoskupina i terorista vrlo je različita. Ondje gdje međusoban odnos i suradnja postoje, reflektira se pri: uzgoju ilegalnih kultura, oporezivanju uzgajivača, organiziranju uzgajivača u udruženja, rafiniranju sirovine u završni produkt, krijumčarenju, oporezivanju krijumčara (Harmon, 2010.: 21). Odnos je od suradnje do međusobnih sukoba i naplate reketa koji teroristi nameću narkoskupinama (Björnehed, 2004.: 311). Teroristi od suradnje sa skupinama organiziranog kriminala imaju i dodatnih koristi služeći se kriminalnom infrastrukturom koju su ovi desetljećima izgrađivali (poput raznovrsnih veza, korištenja sigurnih kuća, poznanstva s korumpiranim predstavnicima izvršne vlasti, prikrivenu kupnju robe i sredstava, transport ljudi i sredstava, dobavljanja krivotvorenih dokumenata i isprava, korištenje ilegalnih ali i legalnih kanala za pranje novca, utjecaj na crnom tržištu razmjene čvrstih valuta itd.). Dok obrnuto, teroristi prenose skupinama organiziranog kriminala dio svoje ekspertize tj. načina pripreme i provedbe terorističkih akata. Važno je naglasiti kako ne postoje javno dostupni pokazatelji da skupine organiziranog kriminala pomažu terorističkim organizacijama u neposrednom izvršenju terorističkih djela.

Pojedini autori (Grant Wardlaw, Chris Dishman, Alison Jamieson i Alex Schmid u Schmid, 2005.) skeptični su prema postojanju čvrstih pokazatelja ove veze ili bolje rečeno simbioze u onoj mjeri kako mnogi žele prikazati. Imaju zamjerke i na sam koncept narkoterorizma te njegovo (ne)selektivno i previše pojednostavljeno korištenje. Smatraju da je ispravnije promatrati organizirani kriminal i terorizam kao

i krijumčarenje droga, krivotvorenje dokumenata, krijumčarenja, otmica za otkupninu, oružana razbojstva, pranje novca, iznude, krijumčarenje i trgovina ljudima); ulaganja i legitimno poslovanje (npr. novac zarađen od publikacija ulaže se u kupnju poduzeća i sudjelovanjem u prometu s dobiti); nevladine i društvene organizacije (uspostava paravanskih organizacija koje prikupljaju sredstva od drugih takvih organizacija ili se infiltriraju u već uspostavljene društvene organizacije). Rohan Gunaratna "The Lifeblood of Terrorist Organizations: Evolving Terrorist Financing Strategies", navedeno u: Alex P. Schmid (2005.) "Link between Terrorism and Drug Trafficking: A Case of 'Narco-terrorism'?"

odvojene fenomene. Teze spomenutih autora Schmid sintetizira na sljedeći način: "dok postoje stotine terorističkih organizacija, i najmanje isto toliko skupina koje krijumčare drogu, dokazi [o ovoj vezi], za koje se govori da postoje, proizlaze iz relativno malog broja slučajeva." Razloge tome pronalazi u stalnom ponavljanju već utvrđenih slučajeva i nekritičkom prihvaćanju serviranih dokaza. "Postoje tek rijetki empirijski dokazi za neke od često citiranih slučajeva navodnih veza između nezakonitog trgovanja drogom i terorizma. Čak i tamo gdje se s razumnom sigurnošću može smatrati da su takve veze uspostavljene, procjene dobiti od trgovine drogom koje idu teroristima, uvelike variraju. Nedostatak nepobitnih dokaza često se nadoknađuje deduktivnim rasuđivanjem", poput onog da su završetkom Hladnog rata određene države smanjile financiranje terorizma pa su se teroristi okrenuli alternativnim izvorima financiranja, poput prihoda ostvarenog od trgovine drogom (Schmid, 2005.). Titawat Satiantip smatra kako SAD, koji je uz UN glavni [i jedini] globalni akter u suzbijanju ove pošasti, "trenutno, u pojedinim slučajevima, preuveličava vezu između krijumčarenja droge i terorizma" (Titawat, 2011.: 5).

Sve dosad navedeno upućuje na postojanje određene veze između ilegalno stečenog novca trgovinom drogom i njegova korištenja u terorističke svrhe. No vrlo je teško empirijski utvrditi njezinu kvalitetu, snagu i postojanost. Karakteristika joj je da put počinje u bespućima najsiriomanih zemalja svijeta, multiplicira se tijekom tranzita a "oplemenjuje" u najrazvijenijim zemljama. No isto tako potrebno je biti oprezan prema prevelikom naglašavanju takve veze jer postoji mogućnost da se određeni drugi problemi i izazovi pokušavaju neopravdano svesti pod narkoterorizam.

GLAVNI PRISTUPI SUPROTSTAVLJANJA NARKOTERORIZMU I NJIHOVI UČINCI

Već je bilo spomenuto kako su UN i SAD glavni i jedini globalni akteri u akcijama suprotstavljanja izazovima narkoterorizma, kako na preventivnom (UN) tako i represivnom dijelu (SAD). Navedeni su pokretači mnogih operacija kako bi se opasnost zvana narkoterorizam, ali i pojedinačno zloupotreba droga i terorizam, smanjile. UN zbog svoje forme i mogućnosti predstavlja značajan alat tek u pojedinim područjima suprotstavljanja ovom fenomenu, dok SAD, prema Harteliusu, "upravlja i koordinira velikim dijelom operacija protiv narkoterorizma". Američki utjecaj je vidljiv od akademskih i političkih stavova koji imaju izravan utjecaj na stavove mnogih zemalja, DEA je "veliki brat" u skoro svim bilateralnim odnosima i operacijama s policijskim snagama drugih zemalja, američke analize i obavještajni izvještaji služe kao podloge za formiranje znanja te medijsko izvještavanje, sve do presudnog utjecaja na status organizacija koje su uključene u narkoterorizam (Hartelius, 2008.: 9).

Pristupi suprotstavljanju narkoterorizmu općenito su grupirani u tri velike cjeline: mjere i akcije poduzete na izvoru uzgoja ilegalnih kultura; zapljena droge i novca dobivenog od trgovine drogom; te smanjenje potražnje droge i sprečavanje djelovanja terorističkih organizacija.

Najskuplje politike borbe protiv droga, terorizma i narkoterorizma provodi SAD, gdje najveći dio resursa troši na smanjivanje ponude droga i otklanjanje posljedica terorizma. Svoju strategiju temelji na naglašenom uništavanju usjeva kultura od kojih se dobiva droga, dok u borbi protiv terorista većinom prevladava fiksacija na eliminaciju terorističkih vođa. S vremenom je SAD svoja dva globalna rata, rat protiv droge i rat protiv terorizma, spojio u jednu frontu, čiji dio je i rat protiv narkoterorizma, gdje je vrlo teško mnogima i američkoj administraciji razlučiti bitno od manje bitnog. Vanda Felbab-Brown navodi kako je najveći dio politike SAD-a protiv zloupotrebe droge u svijetu baziran na pretpostavci da će suzbijanje proizvodnje droge unaprijediti ciljeve suzbijanja zloporabe droge i terorizma (Felbab-Brown, 2010.: 2-6). SAD snažno prigovara državama u kojima se uzgajaju i/ili proizvodi značajnija količina opijumskih kultura/opijata, kako ne čine dovoljno u borbi protiv droge. Većini od njih pruža pomoć, no ponekad pragmatično provodi i samostalne operacije na njihovu teritoriju. Posljedično, gotovo sav fokus i pritisak stavljen je na najniže jedinice u tom lancu – one u lokalnoj zajednici, uzgajivače. Dugo godina navedeno je bila mantra od Latinske Amerike do Afganistana. Kako navedeno izgleda u praksi pojasnio je Patrick Gallahue. U Afganistanu se rat protiv droge nastojao ugraditi u postojeći oružani sukob, dok je u Kolumbiji proces išao u obrnutom smjeru. Kolumbijske su vlasti unutarnji oružani sukob preorijentirale u rat protiv terorizma. Na taj način pitanje zloupotrebe droge postalo je vojno pitanje i podložno rješavanju putem *Plana Kolumbije* u kojem ih je instruirao i pomagao SAD. Sredstva namijenjena borbi protiv zloupotrebe droge prenamijenjena su za borbu protiv pobunjenika koji su u hipu proglašeni međunarodnim teroristima (Gallahue, 2011.: 185). Europska unija nije se složila s takvim pristupom u *Planu Kolumbija*. Stvorena je situacija da je vojsci dodijeljena zadaća bavljenja pitanjima droge, terorizma i narkoterorizma – koji su u navedenim regijama ponajprije društveni, sociološki i politički problemi – a za što ona nema razrađene sposobnosti i alate niti je trenirana i dizajnirana za takvo što. Iako su mnogi prigovarali takvom pristupu, njihovi glasovi slabo su se čuli, no glas specijalnog predstavnika predsjednika SAD-a za Afganistan i Pakistan, Richarda Holbrookea, nije ostao nezamijećen. Otvoreno je dvojio o pravom putu rata u Afganistanu. Smatrao je kako vojna pobjeda nije ostvariva, već da je pomirba ključ uspjeha. Demistificirao je problematiku uzgoja opijumskog maka i trgovine drogom. Znao je isticati kako je dotadašnja politika spaljivanja opijumskih polja bedastoća te da trgovina drogom nije glavni izvor financiranja pobunjenika, što se do tada ponavljalo kao na traci.⁸

Ovakav pristup, suzbijanje proizvodnje, gdje se borbe vode na prašnjavim poljima Afganistana i kišnim padinama Kolumbije uz primarno korištenje vojske kao glavne

⁸ Vidi više u: "Special Envoy Holbrooke's Interview by Judy Woodruff of NewsHour", February 18, 2009, prikazano na <http://www.america.gov/st/texttrans-english/2009/February/20090220172536eafas6.957644e-02.html>, učitano 17. prosinca 2010. godine; "U.S. to shift approach to Afghanistan drug trade", Associated Press, June 28, 2009, prikazano na <http://articles.latimes.com/2009/jun/28/world/fg-afghan-drugs28>, učitano 17. prosinca 2010. godine; "Special envoy discusses security, stability and upcoming Afghan elections", State Department, Office of the Spokesman, July 29, 2009, prikazano na <http://uspolicy.belgium.usembassy.gov/headline/ambassador-holbrooke-recent-trip-pakistan-afghanistan>, učitano 17. prosinca 2010. godine.

poluge, zamutilo je širinu problema i izazova. Situacija je postala takva da je u duhu pojedinačnih velikih taktičkih uspjeha zanemarena strateška slika. Ovakvim previše konvencionalnim pristupom nije posvećena dovoljna pozornost društvenoj i političkoj dimenziji koje razne ilegalne oružane skupine ostvaruju među lokalnim stanovništvom "štiteći ih" od domaćih vlasti i njihovih vanjskih saveznika koji su namijenili iskorijeniti uzgoj opijumskih kultura, pritom ne nudeći adekvatnu alternativu. Vrlo slično je i s pitanjima terorizma. Neizbrojivo je mnogo mjera prevencije i borbe protiv terorizma te uključuju globalne, regionalne, multilateralne, bilateralne i nacionalne mehanizme odgovora, no svjedoci smo globalnog povećanja broja terorističkih napada, i to rapidnog nakon pokretanja globalnog rata protiv terorizma. Nedovoljno pozornosti posvećuje se temeljnim izazovima obaju fenomena (uzgoju opijumskih kultura i nastanku terorizma), a pokušavaju se silom riješiti posljedice.

Sljedeći dio sprečavanja razvoja narkoterorizma je presijecanje transportnih linija droge i zapljena droge. Stope presijecanja i zapljene krijumčarene droge relativno su niske. Smatra se da se zaplijeni 25-40 posto pošiljaka kokaina, a heroína tek oko 10 posto (Felbab-Brown, 2010.: 26). Premda se kumulativna stopa presijecanja opijata u desetogodišnjem razdoblju povećavala s 13 posto 1996. godine na 23 posto 2006. godine (***World Drug Report*, 2008.: 45), te navedeno ohrabruje, to je i dalje premalo s obzirom na to da proizvodnja svake godine raste. Paradoksalno u ovoj priči je da uzgajivači postaju sve siromašniji. Samim time pokušavaju povećati zasađene površine i prinos po hektaru. Posrednici, krijumčari i trgovci također su zainteresirani za što veće količine sirovine. Navedeni otvoreni pokazatelji upućuju na trendove koji govore da postojeći režimi sprečavanja uzgoja, presijecanja i zapljene droge u transportu ne daju dovoljno kvalitetne rezultate. Pitanja procesnih laboratorija, kao i proizvodnje i prometa prekursora nužnih za proizvodnju droge, predstavljaju dodatna značajna područja kojima je potrebno posvetiti veću pozornost.

Sljedeći značajan mehanizam je presijecanje tokova ilegalnog novca i oduzimanje navedenog. Annette Hübschle smatra kako je kontrola financijskih poslovanja ključan alat koji međunarodna zajednica ima na raspolaganju u borbi protiv terorizma, gdje režimi sprečavanja pranja novca (*anti-money laundering* – AML) i sprečavanja financiranja terorizma (*combating the financing of terrorism* – CFT) predstavljaju najvažnije poluge borbe (Hübschle, 2007.: 1-2). UN je prva međunarodna organizacija koja je učinila značajne akcije protiv pranja novca na globalnoj razini. Prva akcija UN-a poduzeta je 1988. godine donošenjem *Konvencije protiv nedopuštenog prometa drogama i psihotropnim tvarima*, koja je bila fokusirana na otkrivanje, zamrzavanje i zapljenu sredstava koja ostvaruje organizirani kriminal ilegalno trgujući nedopuštenim drogama (Verdugo-Yepes, 2009.). Nakon toga, Opća skupština UN-a 1994. godine objavila je *Deklaraciju o mjerama za uklanjanje međunarodnog terorizma* u kojoj je izrazila zabrinutost zbog "rastućih i opasnih veza između terorističkih skupina i krijumčara droga i njihovih paravojnih bandi, koji posežu za svim vrstama nasilja, čime ugrožavaju ustavni poredak država i krše osnovna ljudska prava". Dalje, 1999. godine UN je donio *Međunarodnu konvenciju za suzbijanje financiranja terorizma*, koja je istaknula kako je velik broj međunarodnih terorističkih akata proveden zahvaljujući novcu koji teroristi ostvaruju. UN je nastavio sa snažnim i

širim izjavama. Jedna od njih je ona Vijeća sigurnosti u Rezoluciji 1373 (2001.) gdje je izražena "zabrinutost zbog bliske veze između međunarodnog terorizma i transnacionalnog organiziranog kriminala, nezakonitih droga, pranja novca, ilegalnog trgovanja oružjem te ilegalnog kretanja nuklearnog, kemijskog, biološkog i drugih potencijalno smrtonosnih materijala...." (Schmid, 2005.; Verdugo-Yepes, 2009.). Schmid kao koristan alat predlaže *Konvenciju UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta*, potpisanu 2000. godine u Palermu (Italija), čijim snažnijim korištenjem bi se spriječile terorističke organizacije u stjecanju financijskih sredstava potrebnih za pokretanje i provedbu terorističkih akcija (Schmid, 2005.). Najsnažniji alati UN-a na ovom području su Ured za droge i kriminal (UNODC) i Protuteroristički odbor Vijeća sigurnosti.

Sljedeći važan instrument je međunarodna Agencija za borbu protiv pranja novca (*Financial Action Task Force – FATF*), koja pomaže pri razvoju i promicanju nacionalnih i međunarodnih politika u borbi protiv pranja novca, financiranja terorizma i širenja oružja za masovno uništenje. Ono najvažnije što je Agencija osmislila je 40 preporuka u vezi s pranjem novca i devet specijalnih preporuka u vezi s financiranjem terorizma, koje zajedno predstavljaju međunarodni standard u borbi protiv organiziranog kriminala i terorizma. No problem svih rezolucija i mjera predstavlja globalno neujednačena implementacija i primjena. Postoji mnogo prostora za napredak. U fazi prebacivanja novca između ilegalne zarade i terorističkih skupina, Jenkins smatra kako teroristi izvlače korist zbog neujednačenog pristupa njihovu suprotstavljanju. Mnoge financijske institucije i pojedine zemlje nerado se miješaju u sumnjive transakcije ne zato što podupiru terorizam nego zato što strože kontrole mogu imati za posljedicu miješanje u unosne transakcije od kojih imaju koristi, a koje proizlaze od utaje poreza, službeničkih kaznenih djela, političke korupcije (Jenkins, 2006.: 121). Dodatan izazov je i u tome što je međunarodno tržište na kojemu se pere novac naraslo do neslučenih razmjera po količini, sofisticiranosti i dostupnosti financijskih sredstava. Sposobnost državnih vlasti da se odupru toj pojavi sve je manja. Banke (svjesno ali i nesvjesno) olakšavaju pranje novca stečenog prodajom droge, a zbog neoliberalnog sustava, države nad tim tokovima nemaju učinkovitu kontrolu. Malo je vjerojatno da bi skupine organiziranog kriminala bez suradnje određenih banaka mogle oprati goleme količine ilegalnog novca.

Kad se govori o smanjenju potražnje za drogom, potrebno je istaknuti kako su pojedine nacionalne narkoscene poprilično stabilne, dok rastu one na transportnim putovima. Kod smanjivanja potražnje na domaćem tržištu puno veća pozornost posvećena je represivnim a ne preventivnim, edukativnim i medicinskim platformama, što je također dio problema. Mišljenja smo kako represivne ali i rehabilitacijske metode mogu polučiti kratkotrajne rezultate, no za dugotrajno smanjenje potražnje potrebno je uložiti puno više u alternativne pristupe.

Vrlo sličan princip je i u suprotstavljanju terorizmu. Slažemo se s Bilandžićem koji ističe kako "efikasan odgovor protiv terorizma nije pronađen. Jedan od razloga zasigurno jest i činjenica da nacionalne i međunarodne protuterorističke strategije gotovo nikakvu pažnju ne posvećuju uzrocima terorizma... Strategije su prvenstveno usmjerene na sprječavanje izvođenja budućih terorističkih akata... U 'ratu protiv

terorizma' odluke zapadnih vlada,... više su bazirane na vrijednosnim sudovima, zamišljanjima i percepcijama nego na politici baziranoj na znanju, tj. obavještajnim podacima koji vladama trebaju služiti kao podloga za donošenje odluka... Nema efikasne borbe protiv terorizma bez otklanjanja uzroka koji dovode do terorizma" (Bilandžić, 2010.: 13-28).

I što imamo kao posljedicu na kraju dana? Prema Schmidu, "nejasnu formulu narkoterorizma s implicitnim pozivom na spajanje 'rata protiv droga' i 'rata protiv terorizma' što može pružiti pogrešan intelektualni putokaz za rješavanje problema terorizma. Za navedeno je potrebno šire rješenje" (Schmid, 2005.). Britt Sloan i James Cockayne vjeruju kako se postojeće politike međunarodnih režima rješavanja terorizma, organiziranog kriminala i političkih nestabilnosti primjenjuju odvojeno. Uglavnom se različite norme, institucije, akteri i proračuni postavljaju na način da ne surađuju. Ovakvim pristupom tek se privremeno ometaju aktivnosti pojedinih skupina te postoji opasnost da mjere postanu međusobno kontraproduktivne. "Nedovoljno je odgovoreno na pitanje kako točno mehanizmi odgovora trebaju biti angažirani da bi odgovorili na ove različite prijetnje, posebno kad međusobno konvergiraju" (Sloan i Cockayne, 2011.: 2-8). Sintetizirajući moguća rješenja, Hartelius ih je izvrsno sažeo u skupne mjere suprotstavljanja narkoterorizmu, ali i naglasio kako mogu biti realizirane na mnogo načina. To su: administrativne mjere, koje trebaju limitirati i kontrolirati proizvodnju i distribuciju droge; međunarodno suzbijanje zlouporabe droge, što bi trebali koordinirati Interpol i Svjetska carinska organizacija a operativne mjere provoditi države; protuterorističke mjere, koje bi se izravno poduzimale u smjeru razbijanja terorističkih organizacija; akcije protiv pranja novca koje su pretežno u nadležnosti državnih agencija za nadzor financijskog poslovanja ali i nekoliko specijaliziranih tijela UN-a i međunarodne Agencije za borbu protiv pranja novca (FATF), te aktivnosti usmjerene na nacionalne probleme zloupotrebe droga i domaće potražnje (Hartelius, 2008.: 12-13). Da bi bilo moguće uspostaviti kvalitetan omjer između predloženih mjera, prije svega je potrebno razviti antropološko poznavanje svih segmenata izazova te stvoriti strategiju vođenu uzrocima a ne posljedicama.

MOGUĆNOSTI POBOLJŠANJA POSTOJEĆIH PRISTUPA SUPROTSTAVLJANJA NARKOTERORIZMU

Problemi u suprotstavljanju narkoterorizmu nastaju iz razloga što se uporno izbjegava sagledati ukupna širina fenomena, a većina resursa se troši na otklanjanje posljedica. Neprestano se zanemaruju uzroci kontinuiranog uzgoja kultura od kojih se dobiva droga i pojave terorizma. Narkoterorizam je tek posljedica koja nastaje jer je trenutačno jedan od najunosnijih izvora financiranja terorista. Da se i uspije presjeći transfer novca ostvarenog trgovinom drogom prema teroristima, potonji bi ionako imali brojne druge mogućnosti financiranja. Samim time, uzgoj prirodnih sirovina za proizvodnju droge i terorizam unedogled će se nastaviti. Puca se u pogrešnu metu. Pojedini autori smatraju da je potrebno dodatno postrožiti postojeće

mjere i metode (Gartenstein-Ross i Dabruzzi, 2007.). SAD je, primjerice, planirao staviti krijumčare drogom na postojeći popis terorista i pobunjenika predviđenih za likvidaciju (Gallahue, 2011.: 180). SAD povremeno otima krijumčare drogom u drugim državama (državno sponzorirana otmica ili odvlačenje – *State-sponsored abduction*). Ove mjere provode federalne agencije, poput DEA-e, uz potporu američkog pravosudnog sustava koji zanemaruje nezakonitost tog procesa. Mnogi na taj način oteti krijumčari u SAD-u su osuđeni i izdržavaju zatvorske kazne (Fukumi, 2008.: 105). Gdje su u ovim primjerima ljudska prava i presumpcija nevinosti? Navedeno predstavlja nepotrebno dodatno elektriziranje ionako teškog stanja jer ovakvim metodama niti je realno niti provedivo iz biznisa isključiti najznačajnije teroriste i krijumčare. Njih će uvijek zamijeniti mlađi, radikalniji i snagama reda nepoznati likovi. Spirali nasilja tako nikad kraja. Korisnije bi bilo energiju preorijentirati na otklanjanje uzroka problema.

Prevenција i suzbijanje narkoterorizma prije svega zahtijeva razumijevanje i svjesnost o tome što ovaj fenomen predstavlja. No, u ovom je radu prikazano kako ni na razini fenomenologije uključeni u problematiku nemaju ni približno sličan stav o tome što i koga ovaj fenomen predstavlja. Prema tome, iluzorno je očekivati konsenzus oko najprikladnijeg diskursa suprotstavljanja ovom izazovu. A ovaj izazov je baš takav da bez združene globalne akcije nema dovoljno kvalitetnog rješenja. Zabrinjava što većina postojećih pristupa i akademskih rasprava vodi u smjeru sprečavanja posljedica, a ne trajnog otklanjanja uzroka. Naveden je isto tako samo dio problema jer se ovakvim načinom uvijek ostavlja prostor za cikličko ponavljanje. Suprotstavljanje narkoterorizmu provedivo je kroz više dimenzija, kako prevenirajući i suzbijajući odvojeno izazove zloupotrebe droga i terorizma, tako i djelujući na sveobuhvatnom rješenju.

Kad se razmatra sprečavanje uzgoja kultura od kojih se dobiva droga mehanizmi koji stoje na raspolaganju su brojni. Felbab-Brown kao najznačajnije smatra: iskorjenjivanje (uz naknadu ili bez nje), zabranu uzgoja, *laissez-faire*, uzgoj alternativnih kultura ili preorijentaciju na druge poslove, potpuno ili djelomično licenciranje proizvodnje, smanjenje potražnje (liječenje ovisnika i sprečavanje uporabe droga), dekriminalizaciju i legalizaciju (Felbab-Brown, 2010.: 23). Mnogi od ovih mehanizama nisu ili nisu u dovoljnoj mjeri iskorišteni. No najvažniji i najvredniji među njima je ponuditi realno provedivu, odmah primjenjivu i dugoročno održivu alterantivu uzgajivačima, njihovim obiteljima i svima onima čija životna i sigurnosna egzistencija izravno ovisi o nasadima ilegalnih kultura. Kad bi se pomoglo uzgajivačima i steklo njihovo povjerenje, dugoročno bi se postigli značajniji rezultati u borbi protiv narkoterorizma. Previše se sredstava troši na destrukciju njihovih usjeva, a premalo na omogućavanje alternativnih opcija. Rezultati takve politike su kontraproduktivni. Zanemaruju se činjenice da je ponuda uvjetovana potražnjom i realnost dimenzije ljudske sigurnosti uzgajivača, od kojih mnogi nemaju alternativu.

Peter C. Rydell i Susan S. Everingham iz Instituta RAND navode kako SAD, pored ostalih programa borbe i rata protiv droga, naglašeno provodi programe koji izravno ciljaju na trgovinu drogom, zapljenu navedene i iskorjenjivanje usjeva. Alternativne mogućnosti u njihovoj strategiji zauzimaju samo sporednu ulogu podrške glavnim

programima. Jedna od najvećih zamjerki američkom pristupu smanjenja ponude droge jest njegova ogromna cijena, iako DEA navodi da je kroz svoje operacije smanjila zloupotrebu kokaina za 75 posto u zadnjih 15 godina, u što mnogi sumnjaju. Autori su izračunali da bi se postigli jednaki učinci pristupom smanjenja ponude i pristupom smanjenja potražnje, pristup smanjenja ponude košta deset puta više. Drugi interesantan podatak je sljedeći izračun: da bi se smanjila potrošnja kokaina od jedan posto, za liječenje bi trebalo potrošiti oko 34 milijuna USD, a kroz represivne mjere između 246 i 366 milijuna USD.⁹ Ovome nije potreban dodatan komentar. Smatramo, isto tako, kako bi mjera neposrednog otkupa cjelokupnog uzgoja od strane državnih vlasti i međunarodnih partnera uzrokovala mnogostruko manje troškove od onih uloženi u represivne mjere. To je mjera kojoj treba dati šansu.

Poprilično slično je i s raspravom o terorizmu. "Walter Laquer sasvim je opravdano, još prije više od tri desetljeća, postavljao pitanje može li demokratsko društvo potisnuti terorizam a da se ne odrekne vrijednosti na kojima je izgrađeno i na kojima počiva demokratsko društvo?... Primjereno bi bilo da države poduzimaju akcije koje su proporcionalne opasnosti koja se želi spriječiti. No suvremena praksa je sasvim drugačija. Reakcije država često su nasilnije ili pak, u blažem slučaju, identične akcijama terorista. U konačnosti, i jedne i druge samo generiraju daljnju spiralu nasilja" (Bilandžić, 2010.: 179). Ovako može unedogled. Jednom je potrebno stati i promijeniti diskurs.

Razina suprotstavljanja fenomenu narkoterorizma kao jedinstvenom izazovu zahtijeva globalni napor puno različitih subjekata, programa, mjera i akcija ujedinijenih sveobuhvatnim pristupom. Nije nikad dovoljno naglasiti kako se jedino otklanjanjem uzroka može nešto dugoročno kvalitetno učiniti, dok je sve ostalo nedovoljno dobro i služi više za potrebe statistike i kratkoročnih političkih bodova. Rješenje je istinski angažman najvećeg dijela međunarodne zajednice na otklanjanju političkih nestabilnosti u mnogim trusnim područjima svijeta na principu iskrenog i neposrednog sudjelovanja. Kompleksni izazovi zahtijevaju i kompleksna rješenja. Sve dok ne bude tako, napredak nije realno očekivati.

ZAKLJUČAK

Svi suvremeni sigurnosni izazovi su kompleksni u sadržaju te nepredvidivi u modelima manifestiranja. Općenita percepcija je da su protagonisti navedenih radnji uvijek najmanje korak ispred struktura koje ih trebaju prevenirati, što je i razumljivo jer pretežno sve službe zadužene za odgovor djeluju na reaktivnoj i represivnoj osnovi. Narkoterorizam, kao fenomen koji se manifestira prijetnjom terorizma financiranim novcem od krijumčarenja i trgovine drogom, predstavlja izazov i opasnost kako zbog svih negativnih sastavnica koje objedinjava, tako i zbog neznanja što predstavlja,

⁹ Peter C. Rydell i Susan S. Everingham (1994) "Controlling Cocaine: Supply Versus Demand Programs", navedeno u: Sayaka Fukumi (2008) *Cocaine Trafficking in Latin America: EU and US Policy Responses*. Ashgate, Burlington, str. 82.

njegova krivog shvaćanja pa i zloupotrebe samog fenomena. Iako se terorističke skupine oslanjaju na brojne kriminalne aktivnosti u financiranju, veliku opasnost predstavlja jačanje njihove sprege sa skupinama organiziranog kriminala, pogotovo onima duboko uključenima u krijumčarenje i trgovinu drogom. Navedeno za teroriste donosi veliku dobit, a predstavlja izrazitu opasnost za međunarodnu sigurnost i stabilnost. Zloupotreba droga i terorizam su u načelu odvojeni fenomeni, njihova simbioza predstavlja latentnu opasnost, no još veću opasnost predstavlja neznanje kako im se suprotstaviti a napose činiti navedeno pogrešnim načinima. Militarizacija i sekuritizacija nisu prihvatljiva dugoročna rješenja, navedeni režimi mogu poslužiti tek kao kratkoročne vatrogasne mjere. Rješenje je antropološko poznavanje uzroka i njihovo otklanjanje, jer paradoks mnogih kompleksnih operacija jest da nešto što je djelovalo danas neće nužno djelovati i sutra, te nešto što djeluje na jednom mjestu neće nužno biti uspješno i drugdje. To znači da se prijetnja od narkoterorizma može umanjiti samo stalnom potragom za novim znanjima, napuštanjem konvencionalnih metoda te otklanjanjem uzroka.

LITERATURA:

- ***(2008.) "World Drug Report 2008", United Nations Office on Drugs and Crime, prikazano na: http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2008/WDR_2008_eng_web.pdf, učitano 25. veljače 2012. godine.
- ***(2011.) "World Drug Report 2011", United Nations Office on Drugs and Crime, prikazano na: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR2011/World_Drug_Report_2011_ebook.pdf, učitano 25. veljače 2012. godine.
- ***(2011.) "The EU Organised Crime Threat Assessment 2011", European Police Office (Europol), prikazano na: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/octa_2011_1.pdf, učitano 17. studenog 2011. godine.
- ***(2011.) "200 milijuna ilegalnih korisnika droge u svijetu", tportal.hr/HINA. Datum objave 06.01.2012., dostupno na: <http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/168887/200-milijuna-ilegalnih-korisnika-droge-u-svijetu.html>, učitano 6. siječnja 2012. godine.
- Badie, Bertrand; Berg-Schlosser, Dirk i Morlino, Leonardo (ur.) (2011.) *International Encyclopedia of Political Science, Volume 8*. Los Angeles, SAGE Publication, Inc.
- Bilandžić, Mirko (2010.) *Sjeme zla: Elementi sociologije terorizma*. Zagreb: Plejada d.o.o. i Synopsis d.o.o.
- Björnehed, Emma (2004.) "Narco-Terrorism: The Merger of the War on Drugs and the War on Terror", Routledge, Global Crime, Vol. 6, No. 3&4, August-November 2004, str. 305-324. Dostupno na: http://www.silkroadstudies.org/new/docs/publications/2005/Emma_Narcoterror.pdf, učitano 15. siječnja 2012. godine.

- Combs, C. Cindy i Slann, Martin (2007.) *Encyclopedia of Terrorism, Revised Edition*. New York: Facts On File, Inc., Infobase Publishing.
- Felbab-Brown, Vanda (2010.) *Shooting up: Counterinsurgency and the War on Drugs*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Ferudi, Frank (2009.) *Poziv na teror: rastuće carstvo nepoznatog*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Fukumi, Sayaka (2008.) *Cocaine Trafficking in Latin America: EU and US Policy Responses*. Ashgate, Burlington.
- Gallahue, Patrick (2011.) "Narco-Terror: Conflating the Wars on Drugs and Terror", str. 174-187, Essex Human Rights Review 8. Dostupno na: <http://projects.essex.ac.uk/ehrr/V8N1/Gallahue.pdf>, učitano 21. siječnja 2012. godine.
- Gartenstein-Ross, Daveed i Dabruzzi, Kyle (2007.) "The convergence of crime and terror: law enforcement opportunities and perils". Dostupno na: http://www.manhattan-institute.org/html/ptr_01.htm, učitano 16. veljače 2012. godine.
- Harmon, C. Christopher (2010.) "Narcotics & Terrorism: Links between drug trafficking and violence are plentiful and intricate", str. 20-27, per Concordiam, Journal of European Security and Defense Issues, Volume 1, Issue 3, Fall 2010.
- Hartelius, Jonas (2008.) "Narcoterrorism", EastWest Institute i Swedish Carnegie Institute, Policy Paper 3/2008. Dostupno na: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/90550/ipublicationdocument_singledocument/7fcb6741-c9e0-4c69-8bbc-c3a195488fa4/en/2008-02-20_Narcoterrorism.pdf, učitano 9. siječnja 2012. godine.
- Hoffman, Bruce (2006.) *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hübschle, Annette (2007.) "Terrorist financing in Southern Africa: Are we making a mountain out of a molehill?", Institute for Security Studies, ISS Paper 132, January 2007. Dostupno na: <http://www.iss.co.za/uploads/PAPER132.PDF>, učitano 7. veljače 2012. godine.
- Jenkins, Brian Michael (1980.) "The study of terrorism: Definitional problems", The Rand Corporation, December 1980. California, Santa Monica. Dostupno na: <http://www.rand.org/pubs/papers/2006/P6563.pdf>, učitano 2. veljače 2012. godine.
- Jenkins, Brian Michael (1985.) "International Terrorism: The Other World War", The Rand Corporation, November 1985. California, Santa Monica. Dostupno na: <http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2005/R3302.pdf>, učitano 2. veljače 2012. godine.
- Jenkins, Brian Michael (2006.) "The New Age of Terrorism" Chapter 8, The Rand Corporation, California, Santa Monica. Dostupno na: http://www.rand.org/pubs/reprints/2006/RAND_RP1215.pdf, učitano 2. veljače 2012. godine.
- Klarić, Dubravko (2007.) *Droga – (ne)rješiv problem*. Zagreb: Dvotočka, studio za grafičko oblikovanje.
- Rischar, Jean-Francois (2005.) *Točno u podne*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Satiantip, Titawat (2011.) "Drug trafficking and the case study in narco-terrorism", Global Security. Dostupno na: http://www.geocities.ws/dcsp2005/essay/drug_trafficking_in_case_narco-terrorism.pdf, učitano 18. veljače 2012. godine.
- Schmid, Alex Peter (1984.) *Political Terrorism: A Research Guide*. New Brunswick, N.J.: Transaction Books.
- Schmid, Alex Peter (2005.) "Link between Terrorism and Drug Trafficking: A Case of 'Narco-terrorism'?", International Summit on Democracy, Terrorism and Security, 8-11 March 2005, Madrid. Dostupno na: <http://english.safe-democracy.org/causes/links-between-terrorism-and-drug-trafficking-a-case-of-narcoterrorism.html>, učitano 19. veljače 2012. godine.
- Sloan, Britt i Cockayne, James (2011.) "Terrorism, Crime, and Conflict: Exploiting the Differences Among Transnational Threats?", Center on Global Counterterrorism Cooperation, Policy Brief, February 2011. Dostupno na: http://www.globalct.org/images/content/pdf/policybriefs/BS_policybrief_117.pdf, učitano 24. veljače 2012. godine.
- Verdugo-Yepes, Concepcion (2009.) "Challenges in Strengthening the International Regime to Combat the Financing of Terrorism", Real Instituto Elcano, Working Paper 9/2009. Dostupno na: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/770d34804f018b54b3fcf73170baead1/WP9-2009_Verdugo-Yepes_Combat_Financing_Terrorism.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=770d34804f018b54b3fcf73170baead1, učitano 7. veljače 2012. godine.
- Vreja, Lucia Ovidia (2005.) "Narcoterrorism in Southeastern Europe", International Relations and Security Network, Zurich, PfP Consortium Quarterly Journal Spring 2005. Dostupno na: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/22780/ichaptersection_singledocument/a81de5ac-0cba-4e86-8f8c-ce062d364811/en/6_Vreja.pdf, učitano 6. veljače 2012. godine.

THE CHALLENGES AND THREATS OF NARCO-TERRORISM

Davor Perković, Robert Mikac

Summary

Narco-terrorism has become a major international problem in the last decades because as a symbiosis of drugs distribution and the politically motivated violence undermine national security, public health and personal liberties. It encompasses the challenges which do not have globally accepted interpretation, even on the phenomenology level, and that the previous counter actions and strategies aren't producing satisfactory answers. The goal of the article is to phenomenologically bring closer the concept and the challenges of narco-terrorism, to represent its features, analyze the main approaches to counteracting the narco-terrorism and to offer the suggestions to improve the existing response mechanisms. In this effort three main theses will be used. *Firstly*, the drug trafficking is the largest global illegal market, while the terrorism is generally marked as the dominant security threat of the current time. *Secondly*, the connection between the smugglers and drug traffickers and the terrorist groups represents the potentially greater polyvalent threat than ever before, as the money acquired in the drug trafficking is invested in the organizing and financing terrorist groups. *Thirdly*, the existing strategies, measures and actions of suppressing the drug trafficking and terrorism are not on satisfactory level and if there is no global turn in the response regimes soon, the narco-terrorism will, in the near future, produce much larger consequences than the simple sum of the individual drug trafficking and terrorism.

Key words: narco-terrorism, terrorism, drug abuse, smuggling and drug trafficking, mechanisms of response